

Kysely auktoriteettien tuotannosta Melinda-kirjastoille

Loppuraportti kyselystä huhtikuussa 2013

Sisällys

1. Taustaa.....	1
2. Vastausten määrät ja jakauma sektoreittain.....	2
3. Auktoriteettien tuotanto Melinda-kirjastoissa	2
3.1. Asiasanastot.....	3
3.2. Nimiauktoriteetit.....	3
3.3. Teosauktoriteetit.....	4
3.4. Osallistuminen hajautettuun tuotantoon	4
4. Pilotointi	4
5. Sanalliset kommentit.....	5
6. Yhteenvedo ja toimenpide-ehdotukset.....	6

1. Taustaa

Tähän saakka kirjastojen tuottamat auktoriteettitietueet on tuotettu ja ylläpidetty paikalliskannoissa ja ne ovat olleet vain kyseisen kannan käytettävissä. Asiasanastoja on jo pitkään jaettu VESA-palvelun kautta, joka mahdollistaa vain termien selailun ja poimimisen leikkaa-liimaa –tekniikalla. Myöhemmin Kansalliskirjaston tuottamat asiasanastot on liitetty myös ONKI-palveluun, joka tarjoaa edistyneemmät poimintarajapinnat. Kumpikaan järjestelmä ei kuitenkaan toimi auktoriteettien tuotantoalustana.

Osana Kansallista metatietovaranto –hanketta ryhdyttiin vuonna 2009 rakentamaan Melinda-tietokannan (silloisen Lindan) käyttämän Aleph-järjestelmän auktoriteettimoduliin perustuvaa erillistä auktoriteettitietokantaa, joka olisi bibliografisen yhteistietokannan tapaan kaikkien paikalliskantojen käytettävissä. Tämän työnä on ollut Asteri.

Asterin beta-versio julkaistiin helmikuussa 2013. Melinda-kirjastot ovat voineet hakea ja poimia auktoriteettitietueita suoraan luettelointiohjelmallaan. Tietokanta kattaa toistaiseksi Kansalliskirjaston vastuulla olevat asiasanastot (YSA, Allärs, MUSA/Cilla) ja kansallisbibliografian nimiauktoriteetit.

Seuraavassa vaiheessa tietokantaa olisi tarkoitus laajentaa kattamaan myös niitä metatietovarannossa käytössä olevia auktoriteetteja, joita tuotetaan muissa kirjastoissa. Hajautettu tuotanto vaatii paitsi teknistä testausta myös poliittisia päätöksiä työn jakamisesta ja siihen sitoutumisesta. Aiemmin toiminut Lindan laaturyhmä esitti toivomuksen, että asiasta järjestettäisiin kirjastokentälle kysely. Nykyinen tiedonhallinnan ohjausryhmä päätti kokouksessaan 28.3.2013 toteuttaa sen huhtikuussa 2013.

Kysely lähetettiin kirjastoille, jotka ovat jo Melindan tiedontuottajia tai liittymässä mukaan lähiaikoina. Kysely oli avoinna 10.4.-8.5.2013.

10.06.2013

Kirjastoverkkopalvelut

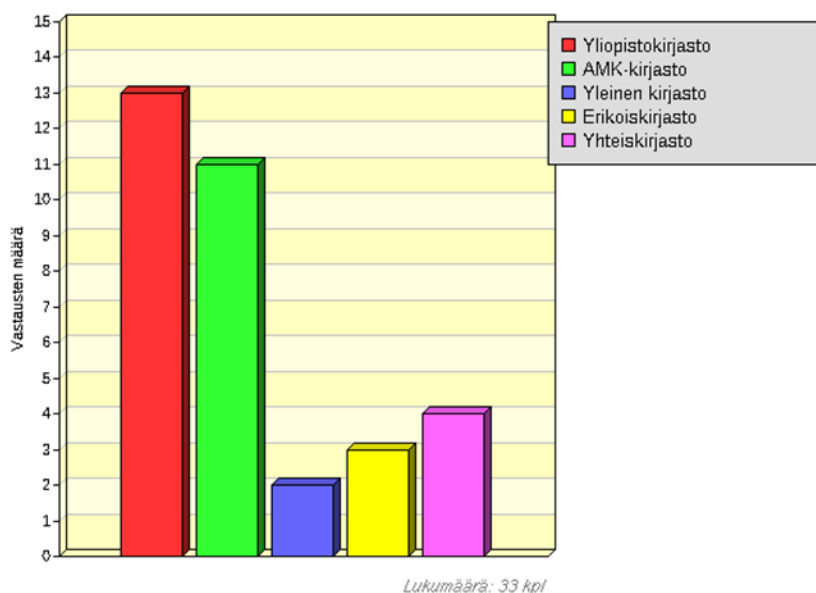
2. Vastausten määrät ja jakauma sektoreittain

Kysely lähetettiin kaikkiaan 50 kirjastolle, joita olivat kaikki yliopisto-, ammattikorkeakoulu- ja yhteiskirjastot sekä kolme Linnea2-konsortioon kuuluvaa erikoiskirjastoa ja kaksi yleistä kirjastoa, jotka ovat olleet pilotteina vuonna 2012-2013.

Vastauksia saatiin kaikkiaan 33, jotka jakautuivat seuraavasti:

Sektori

Vastausten absoluuttinen jakauma

Jotta saataisiin parempi kokonaiskuva tilanteesta, kirjastoja pyydettiin vastaamaan kyselyyn myös siinä tapauksessa, että vastaus joka kohtaan on 'ei'. Tällaisia vastauksia oli 16 eli noin puolet. Kaikki eivät silti vastanneet. Voitaneen olettaa, että vastaamatta jättäneillä heilläkään ei ole omaa auktoriteettituotantoa eikä myöskään kiinnostusta osallistua siihen.

3. Auktoriteettien tuotanto Melinda-kirjastoissa

Eri tyyppisiä auktoriteetteja tuotettiin kirjastoissa seuraavasti:

Auktoriteettityyppi	Kantojen määrä	Kiinnostunut tuottamaan Asterissa
Asiasanastot	6	5
Nimiauktoriteetit	12	9
Teosauktoriteetit	8	4

Kaiken kaikkiaan yhteisiin auktoriteettien ”tuotantotalkoisiin” ilmoittautui halukkaaksi 12 kirjastoa. Näistä 2 oli sellaisia, jotka eivät tällä hetkellä tuota itse mitään auktoriteetteja.

Kirjastoverkkopalvelut

3.1. Asiasanastot

Asiasanastoja ylläpiti kaikkiaan 6 kirjastoa, joista kaksi tuotti sanastoaan yhdessä ja yksi tuotti kahta eri sanastoa. Yksi vastaajista tosin mainitsi tässä kohtaa ontologian, jonka ylläpito kuitenkin tapahtuu jatkossakin eri järjestelmässä.

Mainitut asiasanastot olivat seuraavat:

Sanasto	Ylläpitäjä	Termien määrä	Ylläpitoalusta
Agriforest	Helsingin yliopiston kirjasto	6000	erillinen
Eduskunnan kirjaston asiasanasto EKS	Eduskunnan kirjasto	4500	kirjastojärjestelmä
Helecon	Aalto-yliopiston kirjasto / Töölö	2500 <	erillinen
Merenkulkualan asiasanasto	Satakunnan ja Kaakkois- Suomen amk-kirjastot*	?	erillinen
Puolustushallinnon ontologia PUHO	Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto	2200	erillinen
Teologinen asiasanasto	Helsingin yliopiston kirjasto	1300	erillinen

* Sanaston tuotannossa on myös muita yhteistyötahoja

Näistä kaikki muut paitsi Helecon olivat kiinnostuneita mahdollisuudesta siirtää sanaston ylläpito Asteri-tietokantaan.

Ainoastaan Eduskunnan kirjasto ylläpitää asiasanastoaan tällä hetkellä kirjastojärjestelmässä, kaikilla muilla on erillinen tietokantaratkaisu. (Eduskunnankin asiasanasto on saatavilla myös erillisessä kannassa.) Useampi vastaaja mainitsi kuitenkin sanallisissa lisäkommenteissaan, että heidän nykyinen ylläpitoalustansa on teknisesti vanhentunut ja sanasto tarvitsee kipeästi uuden ratkaisun.

3.2. Nimiauktoriteetit

Nimiauktoriteetteja on käytössä kaikkiaan 12 kirjastolla.

Kirjasto	Auktoriteettien määrä
Kuvataideyliopiston kirjasto (Nykyisin osa Taideyliopiston kirjastoa)	?
Helsingin yliopiston kirjasto	15 600
Tampereen yliopiston kirjasto	1 706
Sibelius-Akatemian kirjasto	6 000
Itä-Suomen yliopiston kirjasto	2 691
Oulun yliopiston kirjasto	n. 300
Jyväskylän yliopiston kirjasto	21 422
Tritonia	?
Åbo Akademis bibliotek	?
Eduskunnan kirjasto	n. 10 000

10.06.2013

Kirjastoverkkopalvelut

Turun yliopiston kirjasto	2 521
Lapin korkeakoulukirjasto	n. 20

3.3. Teosauktoriteetit

Teosauktoriteetteja oli käytössä kahdeksalla kirjastolla, joista puolet oli kiinnostunut siirtämään niiden tuotannon Asteriin.

Kirjasto	Auktoriteettien määrä
Kuvataideyliopiston kirjasto (Nykyisin osa Taideyliopiston kirjastoa)	?
Svenska handelshögskolan	3
Helsingin yliopiston kirjasto	30
Sibelius-Akatemian kirjasto	26 000
Itä-Suomen yliopiston kirjasto	248
Jyväskylän yliopiston kirjasto	Muutamia
Eduskunnan kirjasto	n. 100
Lapin korkeakoulukirjasto	n. 2 700

Tässä kohden on huomattavaa, että näiden auktoriteettien määrät ovat useimmilla hyvin pieniä. Ainoastaan Sibelius-Akatemian kirjastolla on laaja teosauktoriteetikanta, joka koostuu musiikin yhtenäistetyistä nimekkeistä.

Lapin korkeakoulukirjasto huomauttaakin lisäkommenteissaan: *Teosauktoriteeteista suurin osa tullut jossakin historian vaiheessa automaattisesti, niitä ei ole aktiivisesti tehty.*

3.4. Osallistuminen hajautettuun tuotantoon

Yllämainituista kirjastoista nimi- ja/tai teosauktoriteettien hajautettuun tuotantoon Asterissa olivat kiinnostuneita osallistumaan kaikki muut paitsi Kuvataideakatemian, Itä-Suomen yliopiston, Svenska handelshögskolanin ja Eduskunnan kirjastot. Näiden lisäksi kiinnostuksensa ilmaisivat myös Tampereen teknillisen yliopiston kirjasto ja Tampereen kaupunginkirjasto.

Kysymys hajautettuun tuotantoon osallistumisesta oli kuitenkin ehkä hiukan huonosti muotoiltu, koska sen tiimoilta tuli useita tarkentavia kysymyksiä ja kommentteja. Esimerkiksi Itä-Suomen yliopisto kommentoi sanallisesti: *Se, että emme ole kiinnostuneita osallistumaan auktoriteettien tuotantoon, ei ole ehdoton kanta. Meillä on joitain erityisintressejä, esim. ortodoksisten kirkkoisien nimiauktoriteetit. Uusia auktoriteetteja meillä ei kuitenkaan ole luotu aktiivisesti vuosien.*

4. Pilotointi

Pilotoinnista oli kiinnostunut kaikkiaan seitsemän kirjastoa, jotka tuottivat auktoriteetteja seuraavasti:

10.06.2013

Kirjastoverkkopalvelut

Kirjasto	Asiasanastot	Nimiauktoriteetit	Teosauktoriteetit
Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto	x		
Helsingin yliopiston kirjasto	x	x	x
Sibelius-Akatemian kirjasto		x	x
Tampereen kaupunginkirjasto			
Oulun yliopiston kirjasto		x	
Åbo Akademis bibliotek		x	
Eduskunnan kirjasto	x	x	x

5. Sanalliset kommentit

Lisäkommentteja ja -kysymyksiä annettiin paljon sekä lomakkeella että erikseen sähköpostitse ja puhelimitse.

Usea kirjasto mainitsi resurssipulan syyksi siihen, että heillä joko ei ole omaa auktoriteetti tuotantoa ja/tai ei halua osallistua hajautettuun tuotantoon. Kiinnostusta auktoriteettitietojen käyttöön Asterin kautta kuitenkin on. Esim. Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjasto kommentoi asiaa: *Meillä ei ole tällä hetkellä resursseja lähteä hajautettuun nimi- ja/ tai teosauktoriteettien tuotantoon, mutta odotamme kiinnostuneina Asteri-tietokantaa ja sen toimintaa Alephiin yhdistettynä.* Varastokirjasto on samoilla linjoilla: *Mielellään käytämme muiden tuottamia auktoriteetteja, mutta ei ole resursseja niiden tuottamiseen.*

Useampi kirjasto kommentoi myös sitä, että heillä on tai on ollut käytössä auktoriteetteja, joita ei kuitenkaan syystä tai toisesta (resurssipula tai järjestelmiin liittyvät ongelmat) ole enää ylläpidetty. Osa näistä on poistettu kokonaan, osa on edelleen olemassa mutta vanhentuneina käyttökelvottomia.

Merenkulkualan asiasanaston osalta tuli useitakin yhteydenottoja, mutta kuviota monimutkaistaa se, että sanastolla on useita tuottajatahoja, joista osa ei ole Melinda-kirjastoja. Käytännössä koko tuotantoa ei näin ollen voi siirtää Asterin puolelle.

Joiltakin osin vastaamista olisi varmaan helpottanut, jos Asteria olisi voinut jo testata myös hakutoiminnoissa eikä pelkästään luettelointiohjelmalla. Parissa kommentissa toivottiin toiminnallisuuksia, jotka ovat rakenteilla ja tulossa käyttöön vielä tämän vuoden puolella (ennen muuta Asterin oma käyttöliittymä, jossa auktoriteettitietueita voi selata erikseen).

Epäselvää tuntui olevan myös asiasanastojen ja ontologioiden ylläpito jatkossa, nimenomaan teknisestä näkökulmasta. Nyt kun myös ONKI-palvelun kehitysvastuu on siirtynyt Kansalliskirjastolle Asterin ja ONKIn yhteispeli nähtiin liiankin saumattomana, esim. kysymyksessä: *Onko niin, että asiasanojen tallennus on ainoa työ, joka tarvitaan asiasanastomme ja ontologiamme päivittämiseksi?* Myös YSAn ja YSON suhteista ja jatkokehityksestä kyseltiin.

10.06.2013

Kirjastoverkkopalvelut

6. Yhteenveto ja toimenpide-ehdotukset

Kaiken kaikkiaan kyselyn perusteella auktoriteeteista ja niiden käytöstä ollaan kentällä kiinnostuneita ja Melinda- ja Asteri-tietokantojen yhteentoimivuus koettiin pääsääntöisesti parannuksena entiseen tilanteeseen.

Useassa vastauksessa ja/tai kommentissa nostettiin esille ontologiat, joille Asteri ei voi toimia alustana. Niin kauan kun käytössä on sekä asiasanastoja että ontologioita – ja tämä ylimenokausi tulee varmasti olemaan pitkä – on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että niiden kehitystyö sujuu mahdollisimman joustavasti rinnakkain. **On sovittava Asterin ja ONKI-palvelun välisestä työnjaosta ja yhteistyöstä, ja on nimenomaan tärkeää viestiä tästä selkeästi kentälle.**

Nimiauktoriteettien tuotanto saatettiin kokea liiankin työlääksi ja sitovaksi ja tästä syystä siihen ei oltu kovin halukkaita. On kuitenkin mahdollista myös sopia pienemmistä vastuualueista, kuten Itä-Suomen yliopisto ehdotti. Jatkossa voi olla mahdollista saada valmiita tietoja myös muilta yhteistyökumppaneilta (KDK, tutkijat, kansainvälinen vaihto jne.) joka puolestaan helpottaa kirjastojen työtaakkaa. **Nimiauktoriteettien hajautetusta tuotannosta on syytä pilotoinnin jälkeen keskustella uudelleen.**

Teosauktoriteetteja ei toistaiseksi ole käytössä kovin laajasti muussa kuin musiikkiaineistossa. RDA-luetteloinnin ja mahdollisen uuden tallennusformaatin myötä niiden merkitys tulee kuitenkin radikaalisti kasvamaan. **Tässä vaiheessa ne voitaneen jättää vähemmälle huomiolle ja keskittyä niihin erikseen myöhemmin.**

Pilottikirjastoiksi ehdotetaan valittavaksi:

- yksi asiasanaston tuottaja
- yksi tai kaksi nimiauktoriteettien tuottajaa
- yksi tai kaksi joka testaa muiden tuottamien auktoriteettien käyttöä omassa kannassaan

Tarkempi pilotointisuunnitelma laaditaan syksyllä.